

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Regvla Morvm Sive Tractatvs Bipartitvs De Sufficienti Ad
Conscientiam Rite Formandam Regvla In Quo Usus
Cujusvis Opinionis Practice Probabilis Convincitur Esse
Licitus**

Terillus, Antonius

Leodii, 1678

Quæst. LXVI. Vtrùm ignorans sit neceßitatus ad peccandum? aut an
habeat instantaneam libertatem non peccandi?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77827](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77827)

QUÆSTIO SEXAGESIMA- SIXTA.

Virum ignorans sit necessitatus ad peccandum? aut an habeat instantaneam libertatem non peccandi?

Status quæ-
stionis, &
sensus Cel-
ladei.

1. **S**ERMO est de vincibiliter errante: constat enim invincibiliter errantem non solum non necessitari ad peccandum, sed à toto penitus excusari, si erroneum conscientiæ suæ dictamen sequatur. Quæritur ergò utrum omnis peccans ex ignorantia habeat libertatem non peccandi in ipso instanti, in quo peccat. Hac de re Celladeus fusè agit *lib. 1. part. 2. quæst. 12.* ubi plura stabilire conatur. Inprimis rejicit eos, qui per varia signa naturæ priora & posteriora in uno eodemque temporis instanti rem hanc explicare conantur; putat enim ea signa, saltem in ordine ad libertatis exercitium, non dari. Secundò statuit, actus humanos esse posse propriè malos & bonos, quamvis necessariò fiant in instanti in quo fiunt. Tertiò demum contendit, necessitatem consequentem, seu necessitatem à voluntate ipsa inductam, non impedire propriam rationem boni & mali moralis in actibus humanis sequentibus. Ex his autem stabiliri putat primarium quoddam suum dogma, in superioribus sæpe expressum, quòd scilicet opera mala ex ignorantia patrata sint peccata peculiarem malitiam continentia, atque ad penam peculiarem imputari mereantur, ac verè imputentur. Ego hac in quæstione statuum, quid de prioribus sentiendum sit, iisque stabilitis, ostendam, primarium illud Celladei dogma ex doctrinis illis nullatenus comprobari.

ASSERTIO PRIMA.

Dantur signa natura, priora & posteriora in uno eodemque instanti temporis, quando voluntas libertatem suam exercet.

Statuuntur
prioritas &
posterioritas
naturæ
quo instan-
te libertas
voluntatis
exercetur.

2. **P**ROBATUR. Causa actu operans non potest non esse naturam prior suum effectu, ordo enim prioritatis & posterioritatis in respectu causæ ad effectum & effectus ad causam consistit. Sed voluntas actu exercens suam libertatem comparatur ad suam electionem tamquam causa actu operans ad suum effectum. Ergò voluntas liberè operans est prior naturam exercitio propriæ libertatis. Ergò in eo ipso instanti, in quo voluntas operatur, dantur signa naturæ priora & posteriora. Nec hoc in dubium vocari potest, nisi certissima Philosophiæ asserta pro incertis habeantur.

Confirma-
tur.

3. **C**onfirmatur. In eo instanti in quo voluntas liberè operatur, poterat non operari, alioquin liberè operata non fuisset. Porro hoc in ma-

nu voluntatis positum est. At non est in manu voluntatis ut ipsamet existat vel non existat; sicut non est in potestate ejus ut electio existat, si supponatur se ad eam determinasse. Datur ergò signum naturæ in quo voluntas est potens operari & non operari; & datur signum naturæ in quo se ipsam determinat ponendo operationem. At hæc signa in uno eodemque instanti temporis existunt, & unum ordine naturæ præcedit alterum. Ergò signa naturæ priora & posteriora vel maxime locum habent in voluntate liberè operante.

4. Dices. Figmentum ingeniorum est, quòd Repl. unum indivisibile instans temporis expandatur in decem aut viginti signa naturæ, priora & posteriora, præterita & futura. Sicut enim in puncto non est hic & ibi, supra & infra, non solum realiter, sed neque ordine naturæ; ita pariter dicendum, quòd in instanti non sit antè & post, nec realiter, nec ordine naturæ. Ita Celladeus in *introductione ad quæst. 12.*

5. Respondeo, tot esse signa naturæ priora & posteriora in uno eodemque instanti, quot causalitates ordinatæ in illo exercentur. Si causalitates ordinatæ fuerint decem aut viginti, totidem absque dubio erunt signa naturæ: ne hoc figmentum est, sed veritas evidentissima. In puncto quidem non datur simul hic & ibi, quia illæ sunt denominationes diversis locis realiter distinctis convenientes; & sic non datur prius & posterius tempore in uno eodemque instanti, ut patet. Verum hoc non opponitur prioritati ac posterioritati naturæ in eodem instanti; quia illæ sunt denominationes, quæ necessariò non respiciunt diversum tempus, sed complentur per varias comparationes causæ ad effectum, & effectus ad causam pro instanti, quo causa actu operatur, ut dictum est.

6. Sed & Celladeus ipse in *hac quæst. §. 2.* admittit Christum & Angelos beatos, qui perfectè cognitione præditi sunt, in uno eodemque instanti & considerare & deliberare ac operari posse. Ergò jam diversa signa naturæ admittit in instanti, quo illi liberè operantur. Ergò ordo ille signorum ex se nullum absurdum continet. Ergò non est, cur nostræ etiam libertati aliquando non conveniat, cui certè in ipso instanti operationis liberæ non potest non convenire. Mirandum proinde est talia de puncto hic & alibi objici potuisse ab eo, qui in casu ab ipso admissio eadem solvere tenetur. Sed hoc familiare est Celladeo, qui proinde in hac ipsa re & inconsequenter loquutus est, & revera contradictoria tradidit.

ASSER.

ASSERTIO II.

Voluntas humana non habet novam libertatem pro singulis temporis instantibus.

Non quovis 7. **H**Æc est communis Theologorum opinio, in qua Celladeo consentio. Ratio est, quia hominem esse adeo sibi præsentem ut in singulis instantibus considerare, deliberare, atque actum liberum nova libertate producere possit, est prærogativa limitatam ejus potestatem longè excedens. Ergò illi non convenit. Idipsum experientia comprobatur: qui enim aut furiam iracundiæ in proximum insurgit, aut flammam concupiscentiæ in coitum abripitur, adeo fixus est in passionibus illis, ut pro singulis instantibus non sit dominus sui, nec possit pro quovis instanti retractare impetum inchoatum. Et sanè experientia ipsa adeo patenter hujus rei veritatem comprobatur, ut absurdissimum videatur id in dubium revocare. Stat ergò assertio, quæ ulteriori probatione non indiget, cum Celladeus ipse in illa nobis consentiat.

ASSERTIO III.

Aliqui actus humani sunt propriè boni & mali, quamvis necessariò frant in aliquo instanti assignabili, in quo sunt. Propositum autem sit explicare, quomodo hoc non tollit, quò minus actus humani boni & mali verè sint liberi.

8. **P**ROBATUR. Voluntas non habet novam libertatem in singulis instantibus, ut proximè dictum est. Ergò assignari potest instans aliquod post inchoatum opus, in quo voluntas jam necessariò pergit in opere. Hoc videre est in exemplo iræ & concupiscentiæ. Nec tamen dubium videtur, quin ira illa, illaque fornicatio, cum certò sint prohibita, atque voluntas conscientia prohibitionis ad illas liberè se determinaverit.

9. **R**atio à priori est, quia voluntas una eademque libertate operatur pro tota illa particula temporis, pro qua novam libertatem non habet, nec quicquam reperire est aut in voluntate interna, aut in opere externo, quòd, durante toto illo instanti libertatis, una eademque libertate non ponatur. Totum enim æquè ac singula partes talis volitionis ac operationis, item totum tempus, singulaque illius partes, quibus actio absque nova libertate perseverat, ex æquo voluntati tribuuntur, & sunt verè opera illius. Nec Deus est Auctor secundæ partis magis quàm primæ, sed totum uno eodemque libertatis exercitio ex integro ponitur à voluntate, illique tribuitur. Ergò totum illud opus est peccatum, quamvis assignari possit instans, in quo opus inchoatum necessariò perseveret. Idem valet de opere bono, quod sine nova libertate, per aliquam temporis morulam necessariò perseverat, si semel liberè inchoetur.

10. Hinc apparet, doctrinam assertionis non obstat, quò minus actus humani boni & mali, sint verè liberi, quia necessitas, de qua loquimur, est ex suppositione, quòd voluntas liberè se determinaverit ad opus, quòdque pro tanta temporis morula careat libertate illud interrum-

pendi, atque animum retractandi. Jam quòd nos per mentem dividamus illud tempus, dicamusque, perseverantiam operis in secunda parte illius non esse liberam, sed necessariam, posito quòd voluntas liberè inchoaverit opus, non tollit quòd minus tota illa operis duratio & singula illius partes sint liberæ, scilicet una illa eademque libertate qua opus est positum. Hoc enim tam verum est de ultima particula illius operis, quàm de prima, ut patet. Solùm ergò negamus ultimam partem habere novam libertatem, quòd æquè negatur de prima, cum utraque unam eandemque libertatem habeat. Præterea sicut voluntas in ipso primo instanti non est libera nova libertate ad non irascendum, ex suppositione quòd irascatur, & sicut necessitas ex hac suppositione non impedit, quòd minus voluntas liberè irascatur; ita pariter necessitas secundæ partis ex suppositione primæ nec tollit nec minuit libertatem partis secundæ, quia in utroque casu ex æquo supponitur plena libertatis determinatio pro toto illo tempore, quia idem est voluntatem se determinare ad primam ac ad secundam illius partem, quia supponimus jam, quòd voluntas non nisi unam simplicem & irrevocabilem determinationem habeat pro tali temporis morula.

ASSERTIO IV.

Aligua necessitas consequens, ab ipsa voluntate inducta, non tollit propriam rationem boni & mali moralis in actibus ex tali necessitate provenientibus.

11. **P**ROBATUR. Necessitas operandi, seu continuandi opus, quam 2. & 3. assert. exposui, est aliqua necessitas consequens, ab ipsa voluntate inducta. At illa non tollit rationem boni & mali in actibus ex tali necessitate provenientibus, saltem pro toto illo tempore, quo voluntas novam libertate caret, ut ostensum est. Ergò aliqua necessitas consequens à voluntate inducta non tollit propriam rationem boni & mali in actibus ex tali necessitate provenientibus. Et hæcenus quidem Celladeo assentior, sed in sequentibus illi prorsus dissentio.

Necessitas quædam consequens non obest moralitati actui.

ASSERTIO V.

Simpliciter loquendo nil est malum moraliter aut peccatum, quòd non est simpliciter liberum. Nec quidquam continet novam & peculiarem rationem mali, nisi quod à nova libertate proficitur.

Nil simpliciter malum moraliter nisi liberum simpliciter.

12. **P**ROBATUR. De fide certum est, libertatem requiri ad peccandum. Ergò quòd non est simpliciter liberum non est peccatum; cum omne opus non liberum propter necessitatem ac inevitabilitatem nemini imputari possit ad culpam & pœnam. Et quidem prima pars assertionis sub terminis, ut jacet, est certa de fide. Ex illa autem stabilita probatur secunda pars. Omnis ratio mali moralis seu imputabilis essentialiter fundatur in libero voluntatis exercitio. Ergò repugnat dari novam malitiam ac imputabilitatem moralem sine novo exercitio libertatis, quia quæ necessariò consequuntur ex primo libertatis exercitio non aliam voluntarietatem ac imputabilitatem habent, quàm quæ illis à dicto

à dicto libertatis exercitio tribuitur. Atque hinc est, quod actus liber, à quo plura & majora mala necessariò consequuntur, sit deterior eo, ex quo pauciora ac minora tantum mala proveniunt. Præterea nulla ratio libertatis convenit operibus necessariò subsequentiibus, nisi quæ actui libero, à quo procedunt, convenit. Ergò nulla imputabilitas ac malitia moralis illis convenit, nisi quæ à dicto actu libero tribuitur; quia ratio peccati ac imputabilitatis essentialiter imbit rationem liberi, ut certum est. Hinc autem apertè sequitur, novam malitiam moralem ac imputabilitatem nec haberi nec intelligi posse sine novo libertatis exercitio: quamdiu enim novum libertatis exercitium non intervenit, quidquid mali ex priori exercitio necessariò sequitur, aliam imputabilitatem non habet, quàm quæ actui libero, à quo procedit, convenit, ut ostensum est.

13. Hinc habemus dogma illud Celladei, quòd opera ex ignorantia invincibili patrata, quòdque opera ex necessitate à voluntate inducta provenientia, peculiarem malitiam ac imputabilitatem contineant, esse falsissimum; quia ubi non est nova libertas, non est nova imputabilitas. Sed falsitas doctrinæ ipsius ex objectionum solutione patebit; ex qua etiam solutio quæstionis propositæ innotescet, qualiter scilicet, & in quo sensu verum sit, quòd omnis peccans ex ignorantia necessariò peccet.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Objeçtio. 14. **O**BJICIT primò. Qui ex ignorantia peccat, non cognoscit se peccare. Ergò qui peccat ex ignorantia, tunc actu non habet libertatem moralem non peccandi, qua scilicet actum vitare possit ut malum, quidquid sit an physicè possit illum actum vitare. Præterea qui vincibiliter credit malum esse bonum obligatorium, non videtur habere potentiam physicam non peccandi. Nam vel debet agere juxta vel contra conscientiam. Neque enim juxta dari potest. At si agat contra conscientiam peccat peccato malitiæ. Si agat juxta conscientiam, peccat contra legem ex ignorantia. Ergò necessariò peccat qui ex tali ignorantia peccat. Ita Celladeus §. 1.

Solutio. 15. Respondeo cum Divo Thoma *quæst. 17. de veritate art. 4.* quòd, quando conscientia erronea dicitans malum esse bonum, semper aliquid sit in ratione naturali, unde possit procedi in contrarium ejus, quòd erronea conscientia dicit. Certè suspendi poterat judicium illud erroneum; in quo casu processus fieri potuisset ad credendum illud esse faciendum, quòd lex præscribit; & tunc nulla fuisset perplexitas aut necessitas peccandi, ut patet. Hæc doctrina coincidit cum ea, quam Auctores communiter tradunt 1. 2. scilicet sectantem conscientiam erroneam necessariò peccare, quidquid fecerit. Hoc tamen in eo tantum sensu accipiunt, quòd quamvis homo sit simpliciter liber ad non peccandum, posità tamen conscientia erronea non possit non peccare. Dicunt hominem esse etiam tunc simpliciter liberum, quia simpliciter loquendo potest conscientiam vincibiliter erroneam deponere, eaque deposità omne peccatum vitare. Sed ex suppositione quòd conscientia erronea actu existat, tunc necessatur quidem ad actum malum & peccatum; sed cum hæc diversitate, quòd si operetur contra conscientiam obligantem, pec-

cat peccato imputabili ratione sui, utpote quòd continet malitiam ab aliorum peccatorum malitià distinctam; si verò sequatur conscientiam erroneam, peccet peccato non habente malitiam peculiarem secum identificatam, opusque illius afficitur malitià negligentiz, à quâ conscientia illa erronea ortum habuit.

16. Idem à fortiori locum habet, quando conscientia erronea dicit malum esse bonum præceptum, maxime si hæc & nunc non habeat homo unde conscientiam illam deponat. Ratio est, quia tunc homo imputabiliter peccaret, quidquid faceret, & sic absque libertate peccaret peccato ratione sui imputabili, quòd est absurdum, principiisque fidei repugnat. At nec absurdum est, nec contra fidem, quòd factà suppositione aliqua necessariò peccet, si ex una tantum parte immineat peccatum imputabile ratione sui, quòd vitari potest ac debet, etiam factà illa suppositione. Universaliter enim verum est, peccatum purè ignorantiz nullam habere posse imputabilitatem ratione sui, quia si idem illi actus elicit fuissent abique eo, quòd negligentia culpabilis præcessisset, evidens est, quòd ad culpam imputari non possent, quia malitia operis nullo modo, ne quidem indirectè, illis voluntaria fuisset. Ergò actus illi non sunt intrinsecè imputabiles. Ergò totam suam imputabilitatem ab alio participant. At non aliundè quàm à culpabili negligentia, in qua malitia operis illis voluntaria erat. Hæc & non alià ratione verum est, quòd omnis peccans peccato purè ignorantiz necessariò peccet.

17. Objicit secundò. Sicut de fide est, libertatem necessariam esse ad peccandum, ita de fide est dari peccata ignorantiz. At qui peccat ignorantè, utique non advertit se peccare, alioquin non ignorantè sed advertenter peccaret. Sed peccatum ignorantiz est verum peccatum, & ex necessitate fit. Ergò aliquod peccatum fit sine libertate.

18. Respondeo, peccatum ignorantiz esse propriè peccatum & abominabile Deo, hominemque propter illud esse propriè vituperabilem. Sed hoc non probat, peccatum illud habere propriam imputabilitatem, sed solum verè participare eandem cum peccato negligentiz, à quâ error processit; sicut homicidium externum non habet peculiarem imputabilitatem distinctam ab imputabilitate actus interni imperantis homicidium externum. Verè tamen est peccatum, quia à tota malitia actus interni afficitur ac inficitur. Itaque quamvis certum sit, dari peccata ignorantiz, & illa facta aliqua suppositione non esse evitabilia nisi per aliud peccatum, id non repugnat certissimo fidei dogmati, quòd libertas ad peccatum requiritur; tum quia, simpliciter loquendo, omne peccatum vitari poterat, si error suspensus fuisset; tum quia licet ex suppositione erroris homo necessariò peccet, liberè tamen peccat peccato imputabili ratione sui, de quo genere peccati dogma illud fidei intelligitur, saltem quando loquimur in dicta suppositione. Non enim est absurdum hominem facta aliqua suppositione, quam ipsemet induxit, necessariò peccare peccato imputabili vel ratione sui, vel solum ratione alterius, ut dictum est.

19. Objicit tertio. Necessitas consequens non impedit propriam rationem boni & mali in actibus humanis sequentibus. Nomine autem necessitatis consequentis non intelligitur ea solum, quâ actus liber ex suppositione quòd est necessariò est,

Nullibi nova imputabilitas sine novæ libertatis exercitio.

est, quia hæc necessitas nullatenus opponitur plenissimæ libertati, cum nullam necessitatem antecedentem inducat. Intelligitur ergo omnis necessitas, quam ipsi nos inducimus, quamvis illa sit antecedens respectu actus sequentis, qui proinde absque immediatâ libertate & indifferentiâ ponitur. Nec refert, quod necessitas ponatur in uno instanti, & actus sequatur in alio. Totum hoc multipliciter probatur. Inprimis hæresis est peccatum. At hæresis necessariò consequitur ex imperio voluntatis. Ergo hæc necessitas consequens non tollit rationem peccati. Similiter furtum, adulterium, & alii ejusmodi actus externi sunt propriè peccata & mala. Nec de hoc, inquit Valentia *disp. 5. quaest. 15. puncto 1.* ullum esse potest dubium; immò refert ex Ariminensi, quod etiam S. Bernardus subindicat *Epist. 188.* inter alios errores Petri Abailardi ab Ecclesiâ damnatos unum fuisse, quod actus exterior non sit bonus, vel malus. Atqui actus isti exteriores immediatè liberi non sunt, sed necessariò consequuntur ex imperio voluntatis, per necessitatem scilicet ab ipsa voluntate inductam. Ergo necessitas ejusmodi consequens non tollit rationem peccati.

Urgetur. 20. Similiter non obstat, quod necessitas inducta sit in uno instanti, & effectus sequatur in alio; nam voluntas ex suppositione quod se determinaverit in uno instanti, non potest immediatè ab actu illo desistere, ut communis Theologorum opinio tradit. Et tamen qui fratrem odit, aut uxorem proximi vehementer concupiscit, toto tempore odii & concupiscentiæ peccat, & quidem quò majori ac diuturniori passioni indulget, eò gravius peccat, quamvis quò passio est vehementior eò libertas sit minor. Rursus multi docent voluntatem quoad actus suos liberam esse, eosque in instanti indifferentiæ elicere; secus quoad actus exteriores, sed solum in hoc instanti pro sequenti. Quare voluntas furandi est in hoc instanti, furtum autem necessariò sequitur in sequenti instanti. Et tamen furtum est peccatum. Demùm peccata ignorantia sunt vera peccata, & tamen constat, plura eorum in alio instanti necessariò consequi, etiam absque libertate physicâ pro illo instanti. Certè hæretici, maxime obstinatioribus, non possunt in instanti converti & Catholici fieri, deponendo omnes suos errores & mores; & tamen peccant in moribus illis. Quid, quod multis illorum errores nonnulli videntur evidentes; evidentia autem apprens non minùs necessitat ad assensum, quàm evidentia vera. Ergo tales hæretici falsis suis evidentiis necessitantur ad suos assensus hæreticos. Quin hisce evidentiis apparentibus nequiores & pertinacioribus evadunt, quàm qui tales evidentiis non habent. Ecce Hæretici ejusmodi in instanti assensus necessitantur ad errorem, & tamen peccant, immò eò gravius peccant, quò suis erroribus fortius adherent. Ita Celladeus *S. 3. & 4.*

Responsio. 21. Respondeo, hæc omnia, etsi admittantur ut jacent, nil facere contra benignam sententiam, aut communi optimorum Theologorum de malitiâ humanorum actuum opinioni repugnare. Minimè autem probant, quod peccata ignoran-

tia, aut alia sine novâ libertate patrata, contineant malitiam peculiarem, distinctam à malitiâ actuum liberorum, per quos necessitas illa inducta fuit. Et tamen Celladeus omnia ista ad hoc potissimè probandum circumalavit. Sed aliquid ad singula dicamus.

22. Inprimis hæresis, & alia ejusmodi, furtum, homicidium, sunt verissima peccata; constat tamen ea diversam malitiam moralem non habere, ut Celladeus ex Vasquio *1. 2. disp. 73. cap. 7.* fateatur. At hoc stante habetur quod intendimus, scilicet opera externa, & peccata puræ ignorantia non habere peculiarem imputabilitatem & malitiam moralem, sed unam eandemque cum operatione libera à qua inducti sunt. Jam parum refert ad nostrum intentum, utrum ex malitia sit primariò in actu externo vel interno; quodcumque enim dicatur, fixum manet diversas malitias morales & imputabilitates non reperiri, quod solum hic & nunc probare intendimus. Ceterum quamvis peccata ista necessariò consequantur, posito actu interno, à quo imperantur; illa tamen unam eandemque libertatem habent cum actu interno imperante, & sic mirum non est, quod unam etiam eandemque malitiam moralem cum illo participant. Quod si necessitas inducta, non participet eandem libertatem cum actu imperante, sed ita maneat, ut non amplius subsit libertati nostræ, multi negant illam aut omissiones ab illâ necessariò consequentes esse propriè peccata, quia debitâ libertate carent; unde dicenda quidem sunt effectus peccati, non autem peccatum, ut fuse tradit Vasquez *loco citato.*

23. Quod si necessitas inducta sit in uno instanti, & opus in alio sequatur, videndum est, utrum secundum instans necessitatis in opere involvatur in morula illa temporis, in qua voluntas novam libertatem non habet. Si involvatur in illa morula, tunc eandem prorsus libertatem habet cum ipso actu voluntatis: si autem in illa non involvatur, sed ita maneat illa transacta, ut nec à primo nec à secundo exercitio libertatis dependeat, tale opus potius dicendum erit effectus peccati, quàm peccatum; sed de hoc modo loquendi non sum sollicitus, quamdiu constat, novam imputabilitatem ac malitiam moralem absque novâ libertate non intervenire.

24. Similiter admitto eum gravius peccare, qui vehementiori ac diuturniori odio aut concupiscentiâ urgetur. Ratio est, quia tempore illo durante plura libertatis exercitia interveniunt, unde haud dubiè magis peccat extensivè, quàm si non tamdiu in illo affectu mansisset. At si loquamur de una eademque morula seu instanti libertatis, non peccat gravius, qui totam morulam implet, quàm in primo ejusdem instanti peccaverat, quia in eo totam suam libertatem explevit, propter quam quidquid necessariò sequitur, illi æquè imputatur, sive juxta naturæ cursum tota morula impleatur, sive Deus efficiat, ut in medio talis morulæ moriatur, aut inchoatam passionem usque ad finem morulæ illius non extrahat.

Peccata externa malitiam moralem non habent distinctam ab internis.